

10. Колосов А. Экономическая безопасность хозяйственных систем. — М.: РАГС, 2001. — 445 с.
11. Ніколаюк С., Никифорчук Д. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності. — К.: КНТ, 2005. — 317 с.
12. Орлов П., Духов В. Основы экономической безопасности фирмы. — Харьков: Прометей-Прес, 2004. — 283 с.
13. Сенчагов В. Экономическая безопасность: Производство Финансы Банки. — М.: Финстатинформ, 1998. — 621 с.
14. Стрельбицька Л., Стрельбицький М., Гіжевський В. Банківське безпекознавство. — К.: Кондор, 2005. — 600 с.
15. Тагирбеков К. Основы банковской деятельности. — М.: Ось-89, 2003. — 446 с.
16. Ярочкин В. Безопасность банковских систем. — М.: Ось-89, 2004. — 416.
17. Меламедов С. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: Дисс. ... канд. экон. наук. — СПб., 2002.
18. Бочаров О. Формирование основ экономической безопасности в банковской деятельности: Дисс. ... канд. экон. наук. — М., 2003.
19. Матвеев Н. Экономическая безопасность предприятия: Дисс. ... канд. экон. наук. — М., 1999.

Стаття надійшла до редакції 23.01.09.

УДК 336.71

Я. П. Якімлюк
аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
економіст першої категорії ВАТ КБ «Хрещатик»

ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ МІЖБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКУ

В данной статье рассматривается сущность формирования стоимости межбанковских кредитов как одного из видов финансовых ресурсов банка; исследуются факторы, влияющие на формирование стоимости межбанковских кредитов.

The article concerns the essence of value shaping of interbank loans as one of the types of a bank's financial resources; the factors influencing the value shaping for interbank loans are being looked into.

Ключові слова: міжбанківський ринок; темп інфляції; вартість міжбанківських кредитів.

Одним з головних стратегічних завдань діяльності кожного банку, крім максимізації вартості банку, є одержання прибутку.

Джерелом такого прибутку є активні операції, які банки здійснюють, використовуючи наявні в них фінансові ресурси, тобто залучені, запозичені та власні кошти. Частка залучених і запозичених коштів у загальних фінансових ресурсах банку в середньому становить 70 %, а власний капітал банку, як правило, відіграє роль «подушки безпеки», яка визначає міру його незалежності від залучених коштів у екстремальній ситуації і знижує ризик проведення активних операцій банку.

Кожний банк розміщує свої фінансові ресурси за вартістю, яка має перевищувати вартість їх залучення та запозичення. І тут виникають дві проблеми:

- по-перше, банк повинен розміщувати ресурси за вартістю, яка є конкурентоспроможною порівняно з вартістю фінансових ресурсів, що пропонуються іншими банками, котрі працюють у відповідному сегменті ринку банківських послуг;
- по-друге, для того щоб конкурувати з іншими банками, банку необхідно шукати якомога дешевші фінансові ресурси.

Тому питання формування вартості фінансових ресурсів, зокрема в нашому випадку міжбанківських кредитів, є одним із найактуальніших на сьогоднішній день.

Метою нашого дослідження в даній статті є вдосконалення методичних підходів ціноутворення позикових фінансових ресурсів на міжбанківському ринку.

Дослідження в даному напрямку проводили такі вчені-економісти, як М. І. Савлук, А. М. Мороз, Л. О. Примостка, О. В. Васюренко, О. А. Кириченко, І. М. Парасій-Вергуненко та інші. У своїх дослідженнях вони більше концентрувалися на вивченні впливу зовнішніх, макроекономічних, факторів впливу на вартість позикових фінансових ресурсів банку, не приділяючи значної уваги внутрішнім з погляду окремого банку факторів такого впливу.

У нашій статті ми дослідимо формування вартості такого виду фінансових ресурсів банку, як міжбанківські кредити, ураховуючи як зовнішні, так і внутрішні чинники.

Банки мають змогу мобілізувати фінансові ресурси через міжбанківський ринок, що є частиною ринку позикових капіталів, на якому тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються та розміщуються банками у формі міжбанківських депозитів та кредитів.

Вартість такого фінансового ресурсу, як міжбанківські кредити, залежить від низки факторів, основними з яких є такі:

- Облікова ставка центрального банку: вона тісно пов'язана і взаємодіє з усіма процентними ставками грошового ринку,

насамперед з процентною ставкою за міжбанківськими кредитами. Облікова ставка є нижньою межею коливань ставки міжбанківського кредиту, та між ними існує прямо пропорційна залежність: чим вища облікова ставка, тим вищою є процентна ставка за міжбанківськими кредитами, і навпаки. В умовах стабільної ситуації на грошовому ринку облікова ставка коливається в межах, близьких до рівня процентної ставки за міжбанківськими кредитами.

- Темпи інфляції, прискорення яких викликає підвищення процентних ставок за міжбанківськими кредитами, що слугує захистом від знецінення позичкового капіталу. Якщо темпи інфляції випереджають зростання процентної ставки, остання стає від'ємною, тобто такою, коли процент стягується з кредитора.

- Співвідношення попиту та пропозиції позичкового капіталу на грошовому ринку: чим більший попит на міжбанківський кредит, тим вищою є процентна ставка за ним; взагалі з теоретичного погляду на вартість позичкового капіталу можуть впливати чинники як з боку попиту (інфляційні процеси, очікування погіршення кон'юнктури ринку), так і з боку пропозиції (норма обов'язкових резервів, облікова ставка, тонізація підприємницької діяльності, стан довіри до банку) [1, с. 125—134].

- Обсяг грошової маси: надмірний обсяг грошової маси спричинює інфляційні процеси, які впливають на розмір процентних ставок за міжбанківськими кредитами у бік їх збільшення.

- Стан платіжного балансу країни: при перевищенні експорту над імпортом (активне сальдо платіжного балансу) процентні ставки за міжбанківськими кредитами звичайно знижуються; якщо імпорт більше від експорту, то спостерігається дефіцит і процентні ставки за міжбанківськими кредитами підвищуються.

- Курс національної валюти: підвищення попиту на національну валюту сприяє її зміцненню (ревальвації), а значить, вона дорожчає, штовхаючи вверх відсоткові ставки за міжбанківськими кредитами; зниження курсу національної валюти (девальвація) спричинює зворотний ефект. На курс національної валюти може вплинути центральний банк, проводячи девізну політику у формі валютних інтервенцій, тобто прямого втручання центрального банку в операції на валютному ринку з метою впливу на обмінний курс національної валюти через операції з купівлі-про-

дажу іноземних валют. Механізм дії цього втручання такий: коли має місце надлишкова пропозиція іноземної валюти, центральний банк скуповує її, щоб не допустити необґрунтованого зміцнення національної грошової одиниці, і навпаки, коли надходжень валютних коштів на внутрішній ринок недостатньо, центральний банк продає іноземну валюту для того, щоб не допустити зниження обмінного курсу національної валюти. Отже, задля підвищення обмінного курсу національної валюти центральний банк продає іноземну валюту, а для його зниження — скуповує іноземну валюту на ринку [2, с. 483]. Ми хотіли б зазначити, що якщо ревальвація або девальвація гривні викликана зменшенням або збільшенням темпів інфляції, то в цьому разі, скажімо, знецінення національної валюти призводить до підвищення ставок за міжбанківськими кредитами.

- Іноземні інвестиції: якщо збільшується обсяг іноземних інвестицій (скажімо, внаслідок підвищення центральним банком облікової ставки), підвищується попит на національну валюту, що, у свою чергу, веде до підвищення її обмінного курсу, а отже, подорожчання національної валюти, що призводить до підвищення відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами.

- Обсяг державних витрат, величина державного боргу: зростання державних витрат і дефіцит бюджету веде до необхідності робити нові позики, розширення емісії державних облігацій, що може викликати підвищення відсоткових ставок, зокрема підвищення відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами.

- Строк кредитування: чим він більший, тим вищою є відсоткова ставка; це пов'язано з невизначеністю у майбутньому: чим віддаленішим є це майбутнє, тим вища ймовірність виникнення несприятливої події.

- Ліквідність банку-позичальника: недостатній рівень ліквідності часто стає першою ознакою наявності в банку серйозних фінансових труднощів; за таких умов, як правило, починається відплив клієнтів і закриття рахунків, що, у свою чергу, веде до підвищення потреби в ліквідних засобах і поглиблення кризи ліквідності. Банк змушений шукати джерела поповнення грошових коштів через продаж найбільш ліквідних активів та запозичення на ринку. За таких обставин проведення подібних операцій ускладнюється, адже кредитори неохоче надають позики банку, котрий перебуває на межі банкрутства, вимагаючи додаткового забезпечення і підвищення процентних ставок. Отже, чим нижчий рівень

ліквідності банку, тим дорожче йому обходиться запозичувати кошти на міжбанківському ринку.

Отже, ми можемо з упевненістю стверджувати, що на вартість міжбанківських кредитів як виду фінансових ресурсів для банку впливають різні фактори, і особливу увагу слід звертати не тільки на макроекономічні фактори, а також на внутрішні чинники, тобто фінансову стійкість банку (складовою якої є рівень ліквідності банку), його репутацію, місце на ринку (ринкова частка), які значною мірою можуть вплинути на вартість зазначеного раніше виду фінансових ресурсів.

На нашу думку, при мобілізації банком кредитів від іноземних банків особливу увагу слід звертати й на такий чинник вартості (маржі) таких кредитів, як міжнародний рейтинг банку, котрий присвоюється міжнародними рейтинговими агентствами (Fitch, Moody's, S&P): на його рівень можуть впливати як показники діяльності банку (внутрішні чинники), так і рейтинг держави (суверенний рейтинг), на який, у свою чергу, впливає низка макроекономічних характеристик, які утворюють загальноекономічну ситуацію в державі. Особливо це є актуальним на сьогоднішній день, коли світова економічна криза охопила більшість країн світу, адже потенційні інвестори стали більш пильними і особливу увагу звертають на міжнародні рейтинги банків, які мають бажання запозичити у них кошти.

Для того щоб побачити, як деякі зазначені раніше фактори впливають на вартість наданих міжбанківських кредитів, проаналізуємо вплив темпів інфляції та динаміки курсу національної валюти на відсоткову ставку за наданими міжбанківськими кредитами в Україні.

З табл. 1 можна чітко побачити, що темпи інфляції, як правило, прямо пропорційно впливають на відсоткові ставки за наданими міжбанківськими кредитами, що не є дивним, адже тільки підвищення відсоткових ставок може захистити позичковий капітал від наслідків впливу інфляційних процесів.

Відповідно до табл. 2 ми можемо зробити висновок, що протягом II та III кварталів 2008 р. мала місце ревальвація національної валюти стосовно до долара США, що була спричинена зниженням темпів інфляції, що, у свою чергу, обумовило збільшення обсягів наданих міжбанківських кредитів. У жовтні порівняно з вереснем 2008 р. відбулася девальвація гривні, що спричинило підвищення відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами та відповідне зменшення їх обсягу.

Таблиця 1

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕЯКИХ ФАКТОРІВ НА ВІДСОТКОВУ
СТАВКУ ЗА МІЖБАНКІВСЬКИМИ КРЕДИТАМИ
ЗА ПЕРІОД ІЗ СІЧНЯ 2008 р. ДО ЖОВТНЯ 2008 р.***

Показник	Місяць									
	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень
Темп інфляції (ІСЦ)	102,9	102,7	103,8	103,1	101,3	100,8	99,5	99,9	101,1	101,7
Загальна середньозважена ставка за наданими кредитами в національній та іноземній валютах на міжбанківському ринку (не враховуючи рефінансування НБУ), %, у. т.	3,60	5,60	7,60	9,40	9,10	8,10	4,40	6,20	5,50	10,30
за кредитами в національній валюті	2,50	7,60	11,70	19,00	16,60	15,40	5,90	10,70	7,40	14,60

* За даними Бюлетня Національного банку України № 12, 2008 р.

Таблиця 2

АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДИНАМІКИ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ ТА ОБСЯГУ НАДАНИХ МІЖБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ЗА ПЕРІОД ІЗ СІЧНЯ 2008 р. ДО ЖОВТНЯ 2008 р.*

Показник	Період			
	1 квартал	1 півріччя	9 місяців	жовтень
Девальвація (-), ревальвація (+) гривні щодо доллара США до попереднього періоду, %	0,0000	3,9822	3,7426	- 18,5024
Обсяг кредитів, наданих банкам у національній та іноземній валюті, млн грн	41 122,00	41 144,00	47 017,00	39 424,00

*За даними Бюлетня Національного банку України № 12, 2008 р.

Отже, беручи до уваги викладене, можна зробити такі висновки:

- Визначення механізму впливу того чи іншого чинника на відсоткову ставку за міжбанківськими кредитами є одним із ключових елементів удосконалення методичних підходів до ціноутворення позикових фінансових ресурсів на міжбанківському ринку.

- На нашу думку, існують фактори, які по-різному можуть впливати на відсоткові ставки за міжбанківськими кредитами, що залежить від причини їх виникнення. Скажімо, якщо за інших рівних економічних умов ревальвація національної валюти спричинена збільшенням попиту на неї на грошовому ринку, то це підштовхне у бік збільшення відсоткової ставки за наданими міжбанківськими кредитами в національній валюті; якщо ж за інших рівних економічних умов ревальвація національної валюти буде викликана зниженням темпів інфляції, то це призведе до зниження рівня відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами в національній валюті. Тому ми вважаємо, що даний момент є одним з головних в удосконаленні методичних підходів до ціноутворення позикових фінансових ресурсів на міжбанківському ринку.

- На вартість міжбанківських кредитів для окремого банку, крім зовнішніх чинників, впливають і внутрішні чинники, основними з яких, на нашу думку, є фінансова стійкість банку (яка, до речі, включає й ліквідність банку), кредитна історія, репутація та імідж банку і його міжнародний рейтинг (у разі запозичення коштів у іноземного банку).

Література

1. Гроші та кредит: Підручник / М. І Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001. — 602 с.
2. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. — К.: КНЕУ, 2005. — 556 с.
3. Бюлетень Національного банку України. — 2008. — № 12. — С. 63—116.

Стаття надійшла до редакції 24.02.09.